

VALKJÄRVEN VIIDES KIRKKO
100 V

JÄMSÄ 23.10.2022

VALKJÄRVEN KIRKOT

Valkjärvi oli Muolaan pitäjän erillinen kappeli vuodesta 1648 ja oma kirkkoherrakunta vuodesta 1738.

Valkjärvellä on ollut viisi kirkkoa:

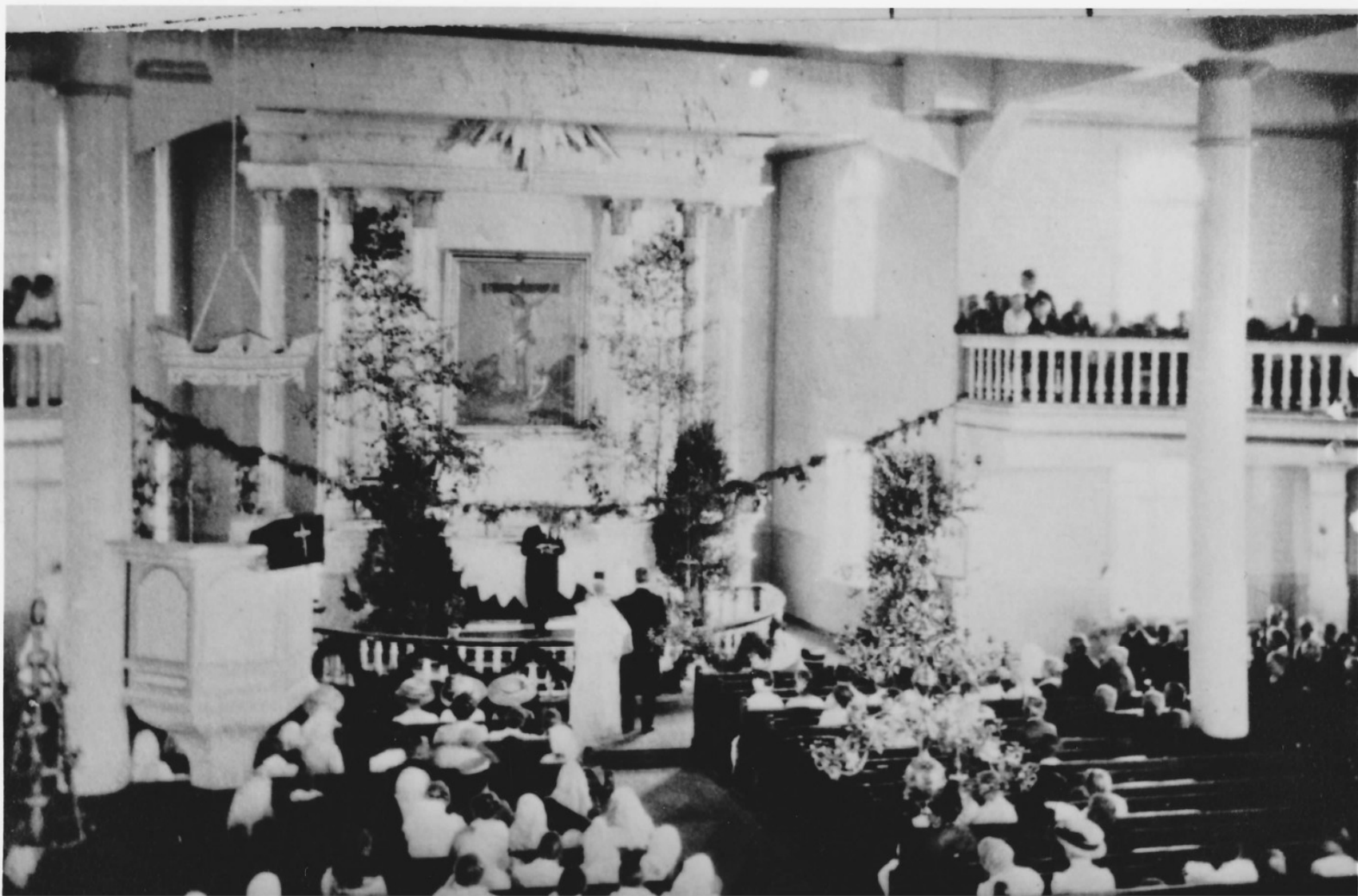
- 1. kirkko/kappeli valmistui 1600-luvun puolivälin tienoilla ja tuhoutui ilmeisesti Ison vihan aikana.
- 2. Pyhän Johanneksen kirkko otettiin käyttöön v. 1738, mutta jäi kohta ahtaaksi ja rappeutui .
- 3. Pyhän Paavalin kirkko (keisarin mukaan nimetty) vihittiin käyttöön v.1799, tämä kirkko paloi ukkosen sytyttämänä jo 1812.
- 4. kirkko oli käytössä v. 1826, mutta vihittiin käyttöön vasta v.1840, kirkko paloi punaisten tykkitulen sytyttämänä 2.4.1918
- 5. vihittiin käyttöön 22.10.1922.

Valkjärven neljäs kirkko 1826-1918

Valkjärven neljäs kirkko paloi pääsiäisen jälkeisenä aamuna 2.4.1918 punaisten tykkitulesta.

- Pitäjähistoriassa kerrotaan, että Valkjärven 4. kirkko, tämä monien vaivojen ja vastuksien kirkko kävi vuosien mittaan seurakuntalaisille erittäin rakkaaksi. Taustalta löytyvät rovasti Johan Stråhlmanin ja valkjärvöisten erilaiset näkemykset kirkon paikasta ja rakentamisesta. Kirkkoa rakennettiin omaehtoisesti kuin Jerusalemin temppeliä. Vuonna 1914 kirkko peruskorjattiin ulkoa että sisältä. Kirkossa oli mm. lampuoti Juhana Liuksen lahjoittama alttaritaulu kuvaten Kristusta ristinpuulla, kangasalan kaunisääniset 24-äänikertaiset urut sekä lämmityslaitteet.

Valkjärven neljäs kirkko sisältä koristeltuna juhannuskoivuin. Alttarilla on vihkipari Viktor Vallittu ja Helli Aschan, vihkijä on ilmeisesti kirkkoherra Juho Reijonen.

Entisajan kalmistossa ristien määrä ja koko kertoi vainajista: yksi isompi risti, mihin liitettynä kaksi pienempää, haudassa lepäsi äiti ja kaksi lasta.

Viides kirkko rakennusvaiheessa v. 1921.

Valkjärven viides kirkko

- Uutta kirkkoa alettiin suunnitella kirkkomäelle samalle paikalle välittömästi. Luonnoksia pyydettiin arkkitehti, insinööri Josef Stenbäckiltä (suunnitellut kaikkiaan 35 kirkkoa mm. Terjoen, Koiviston, Kuolemajärven ja Räisälän kirkot) ja arkkitehti Ilmari Launikselta (suunnitellut 16 kirkkoa mm. Lumivaaran ja Vuoksen kirkot). Koska sopivaa kivimateriaalia ja hyvää tiilisavea ei ollut saatavilla päädyttiin rakentamaan puukirkko. Tukkipuita saataisiin ostaa Veikkolan kruununpuistosta. **Piirustukset tilattiin arkkitehti Launikselta.** Helmikuussa 1919 valittuun kirkkorakennustoimikuntaan kuuluivat kauppias Viktor Lius puheenjohtajana, kauppias Tuomas Koiranen, sahanomistaja Juho Rautio, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Tuomas Sipponen, herastuomari Antti Talikainen sekä kappalainen Yrjö Puolanne. Piirustukset hyväksyttiin kesäkuussa 1919.
- Myöhemmin toimikunta ehdotti piirustuksiin tärkeitä muutoksia ja piirustukset jouduttiin kokonaan uusimaan. Merkittävä muutos koski kirkon kokoa, siis pienentämistä, mikä valtuustossa äänestyksen tuloksena vahvistettiin. Rakennuspuiden kaato aloitettiin tammikuussa 1921, kevättalvella hirret vedettiin pitäjäläisten talkoilla rakennuspaikalle. Huhtikuun alusta rakennusmestari Toivo Paaki palkattiin johtamaan töitä ja ryhdyttiin hirsien veistoon ja perustuksen laittoon. Syksyllä rakennus oli vesikatossa. Vuoden lopussa saatiin keskuslämmitys paikoilleen. Ikkunat ja ovet teetettiin omista tarpeista Viipurissa. Keväällä työväki harveni ja kirkon valmistuminen siirtyi juhannuksesta syksyyn. Kirkontorniin hankittiin Oy Lokomolta Tampereelta teräskellot, painoltaan 460 kg ja 260 kg,

Valkjärven viides kirkko vihittiin käyttöön v. 1922.

Kirkko oli päätytornillinen pitkäkirkko eli suorakaiteen muotoinen ja kolmilaivainen. Sivulaivojen seinissä on neljä korkeaa ja neljään osaan jakautuvaa suurta ikkunaa. Keskiläivän yläosassa oli molemmilla sivuilla neljä pyöreää ikkunaa ja katossa toisella puolen kaksi kolmionmuotoista ikkunaa. Kirkon massiivinen torni oli nelikulmainen kahdeksankulmaiselle kellotasanteelle asti. Pääsisäänkäynti oli kellotornin alaosassa ja sivuovet molemmin puolin sivulaivoissa.

Harvinainen puolustuslaitoksen talvinen ilmakekuva on otettu 20.3.1928 klo 10.40, 50 metrin korkeudesta, kuvaaja Viksten.

Viidennen kirkon alttari

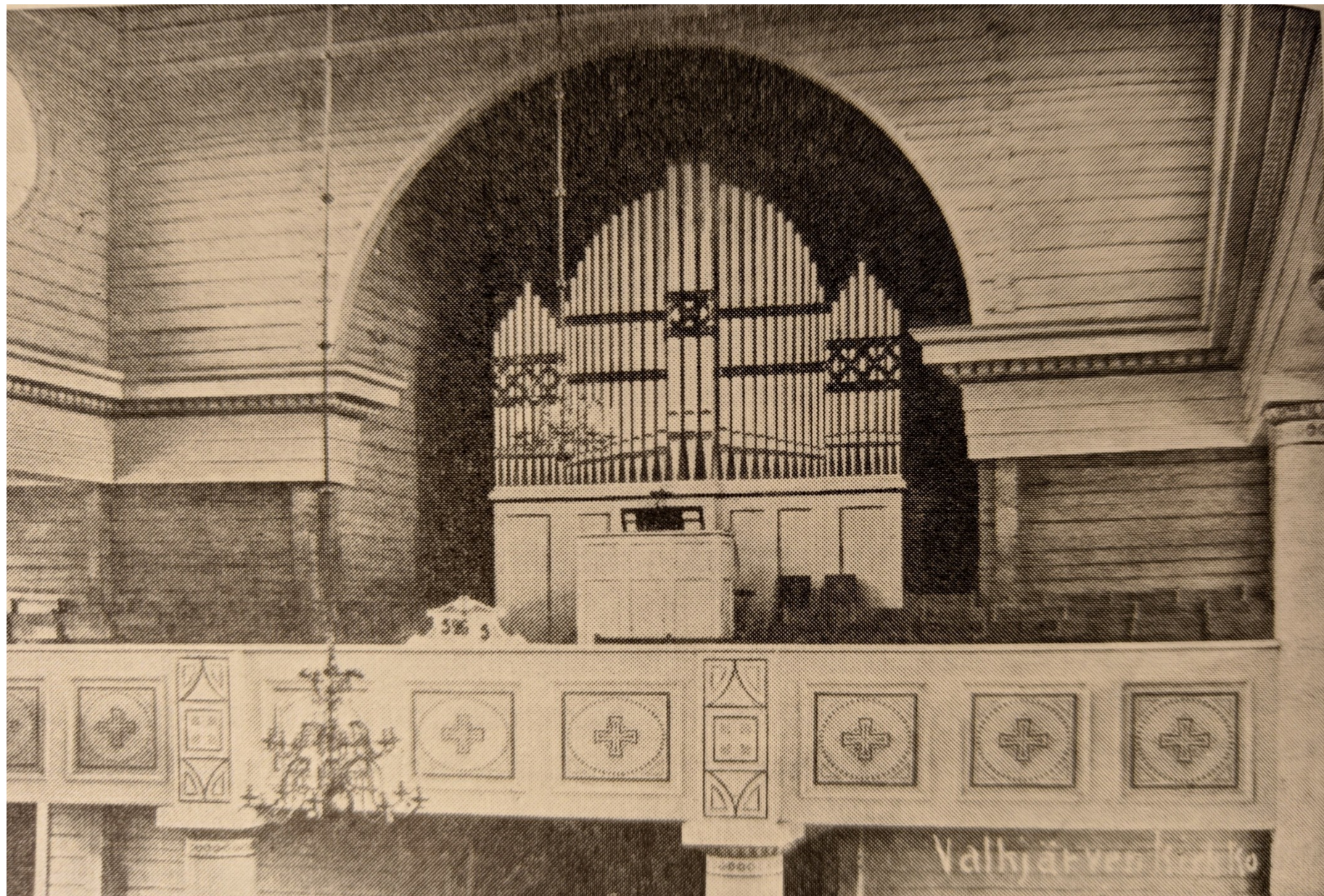
Kirkon **alttaritaulu oli helsinkiläisen Toivo G. Tuhkasen maalama ”Jeesus ristillä”**. Pitäjähistoriassa kerrotaan, että maalaus oli ristiin keskittyvine valoineen syvää hartautta herättävä.

Altтарin yläpuolella oli päätykolmio ja sivuilla pylväsparit. Kuvassa näkyvät myös sakastin ovet ja kynttiläkruunut. Kirkkosalin kolmea laivaa erotti kaksi pylväsriiviä. Kirkkosalin sivuilla ja takaosassa oli lehterit. Kirkon sisäosat maalattiin siniharmaaksi ja kirkossa oli runsaasti koristemaalauksia.

Kirkon **urut** hankittiin **Martti Tulenheimon urkutehtaalta Kangasalta**.

Kirkon vihki 22.10.1922 Savonlinnan hiippakunnan piispa O. J. Colliander asessori Peltosen, rovasti Reijosen, kappalaisten Liliuksen, Puolanteen, Keiturin ja pastori Leskisen avustamana, kirkkoherra Gummeruksen toimiessa notaarina. Pastori Kuusiston suuri kirkkokuoro lauloi muutamia hengellisiä lauluja. Jo varhaisesta aamusta alkaen kirkko oli tungokseen asti täynnä juhlamielistä kansaa, sangen suuren joukon jäädessä vielä ulkopuolelle. Aamusaarnan piti kirkkoherran apulainen Kuusisto ja päiväsaarnan kappalainen Puolanne.

Muistipuheena on kerrottu piispa Collianderin mm. huudahtaneen vihkipuheessaan: ”Nyt valkjärveläiset Jumala on teille laittanut kirkon” tähän ulkona olijat sanoivat ”Jos Jumala ois kirkon teht ni ois hää teht nii suuren, jot myökii ois sissää sovittu. Kirkon paikkamäärää ei löytynyt käytettävissä olleista historiateoksista, mutta tilaisuudessa Hannu livonen kertoi kirkkoon mahtuneen noin 800 henkeä.

Valhjärven Kyrka

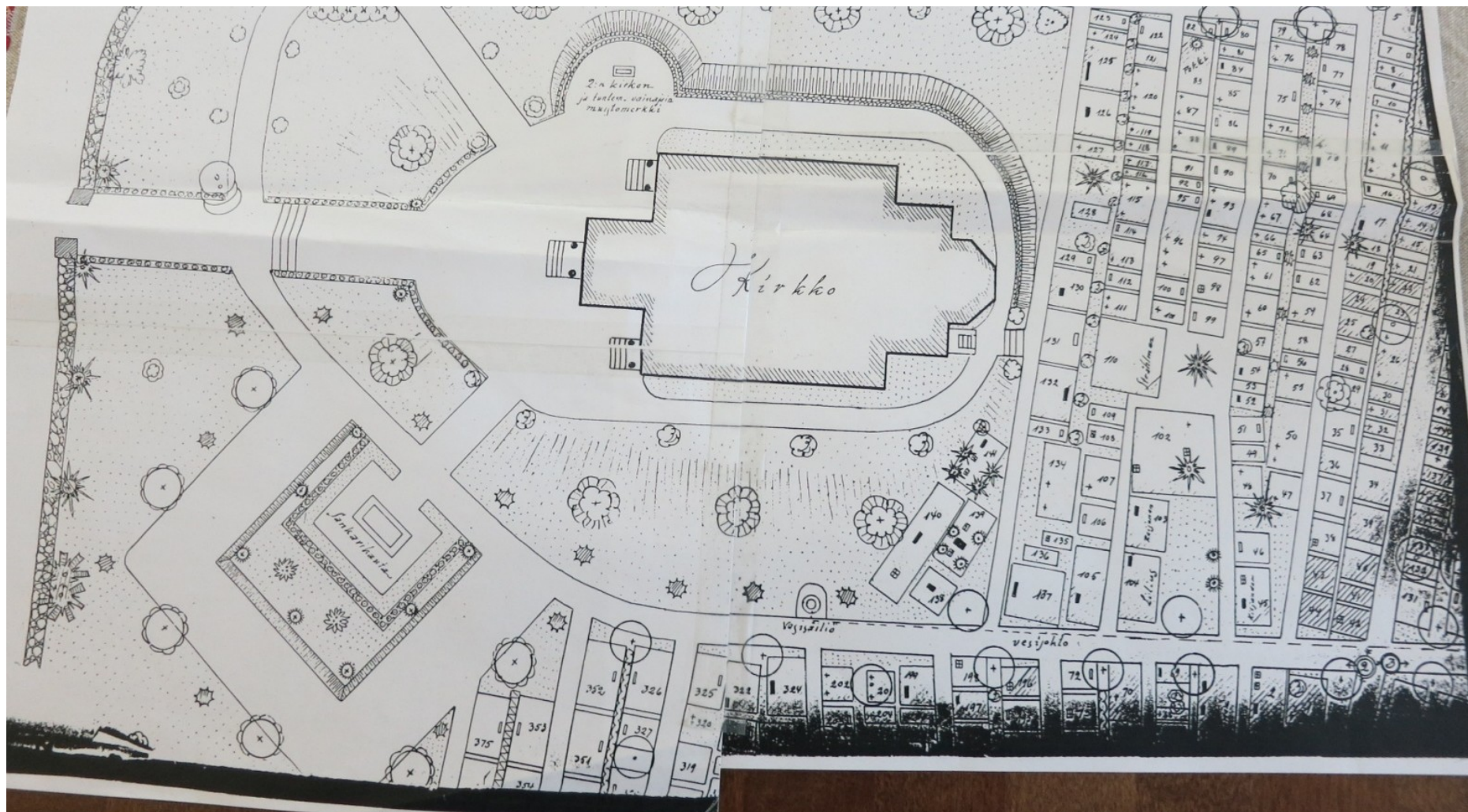

Vapaussodan sankaripatsaan paljastustilaisuus Valkjärvellä 29.10.1922.

Viikko kirkon vihkimisen jälkeen 29.10.1922 paljastettiin kirkon pääsisäänkäytävän lähelle **vapaussodan sankaripatsas**. Patsaassa oli kuvattuna polvistunut sotilas ja teksti "Eestä vapauden, eestä isänmaan ja isäin uskon". Patsas hävisi talvisodan seurauksena.

Ulkoa kirkko maalattiin keltamullalla. Kirkkoa korjattiin 1930-luvun alussa. Kirkon läheisyyteen paljastettiin 1.8.1937 Aarno Karimon piirustusten pohjalta **lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki**, missä oli teksti "Kolmen vuosisadan uhka, kidutus, karkoitus ja kuolema ei saanut Valkjärven talonpoikia lähtemään isiltä perimiltään konnuilta. Oikeuden ikuisuuteen uskoen he taistelivat jälkipolville voiton. Heidän jälkeläisensä ovat pystyttäneet tämän muistomerkin isiensä pelloilta kootuista kivistä." Muistomerkki on hävitetty, mutta oli pystyssä vielä 1959 jämsäläisen Onni Nirkkosen käydessä Valkjärvellä.

Kirkon sivustoja ja taustaa ympäröi hautausmaa. Hautausmaata laajennettiin vuoden 1865 jälkeen neljä kertaa. 1800-luvun lopussa perustettiin ns. Jauholan petäjikköön uusi hautausmaa. Ilmeisesti tämän hautausmaan käytöstä luovuttiin entisen hautausmaan laajennusten myötä. Taiteilija, hautausmaa-arkkitehti Ilmari Wirkkala laati Valkjärvelle **hautausmaasuunnitelman** vuonna 1938 ja sankarihautausmaasuunnitelman 1942.

1930-luvulla seurakunta kirkkoineen oli pitäjäläisten hengellinen koti. Jumalanpalvelukset, kaste, ripille pääsy, vihkiminen ja hautajaiset tapahtuivat tuon ajan mukaisesti.

Viimeiset Valkjärven seurakunnan palvelijat olivat kirkkoherrat Vihtori Heinikainen 1931-1939 ja Arvo Liesmaa 1940-47, kappalainen Otto Aukusti Kaksonen 1932-1941 ja kanttori livari Kruus 1912-1944. Suntiöt olivat neljässä polvessa Laihasia.

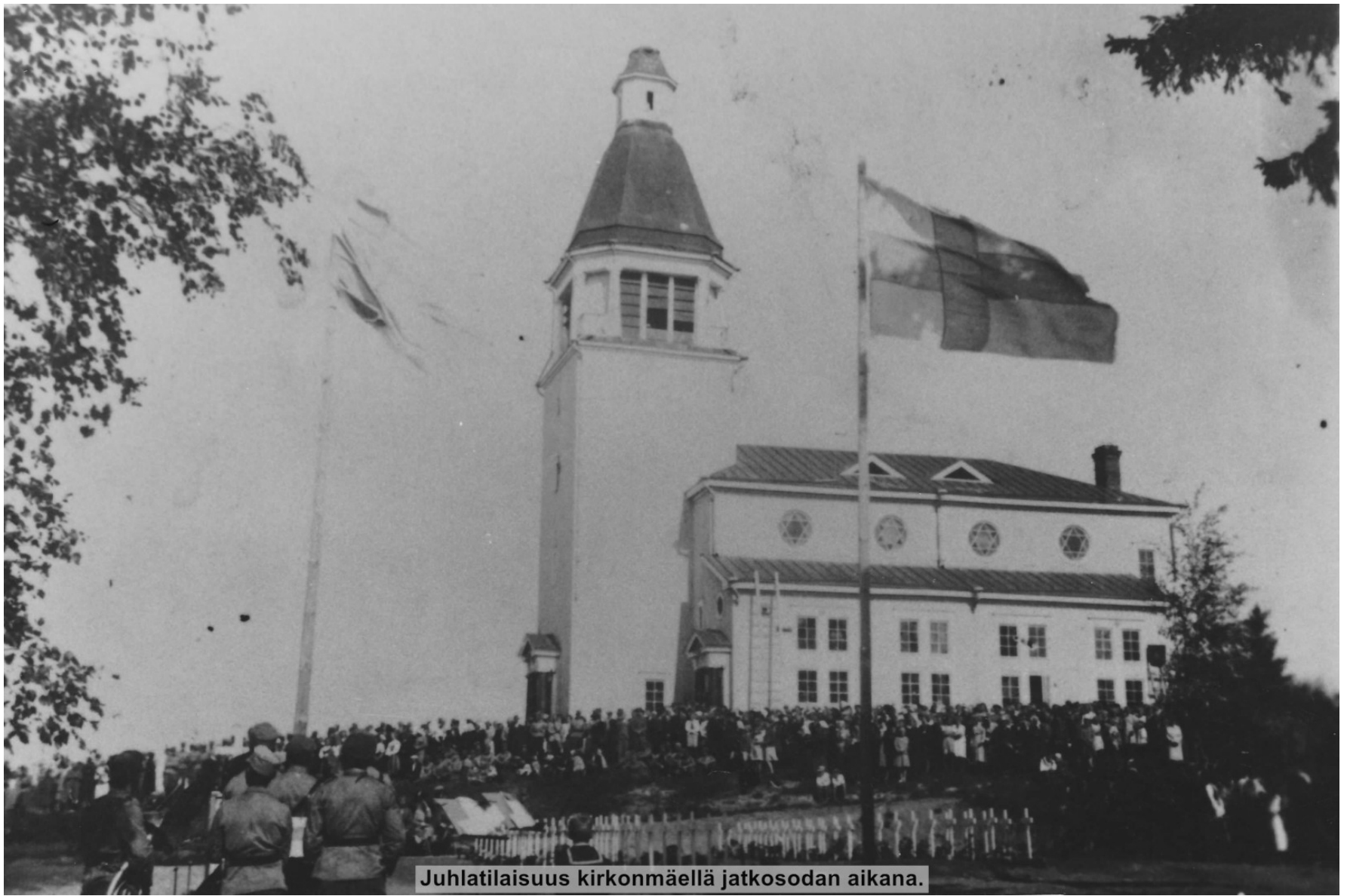
Viimeinen jumalanpalvelus kirkossa ennen talvisotaa pidettiin ilmeisesti tuomiosunnuntaina 26.11.1939.

Jatkosodan Kannaksen takaisinvaltauksen jälkeen väestö alkoi vähitellen palata Valkjärvelle. Kirkko oli säilynyt mutta katolta oli poistettu risti ja kirkosta alttaritaulu, alttari, saarnatuoli, kruunut ja urut. Kunnostuksen jälkeen kirkko vihittiin uudelleen käyttöön. Ensimmäisen jumalanpalveluksen seurakunta piti kirkossa 30.11.1941, jolloin saatettiin myös ensimmäinen sankarivainaja kotiseudun multiin.

Uudelleen käyttöönvihkimistilaisuuden juhlayleisöä

Juhlatilaisuus kirkonmäellä jatkosodan aikana.

Kenttälöt antavat lupauksensa 18.4.1943, alttarilla kirkkoherra Arvo Liesmaa

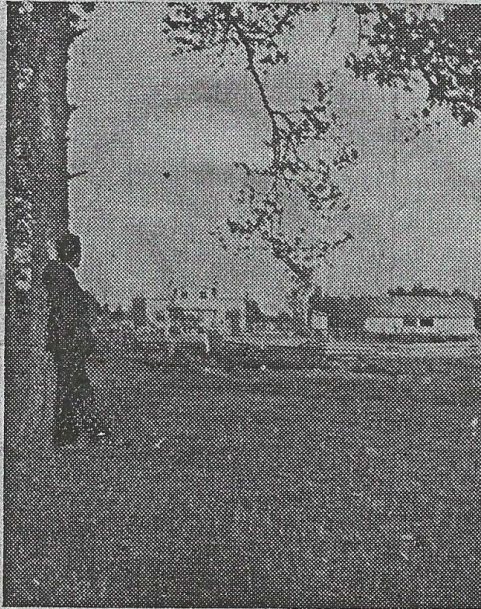
Viimeiset sankarihautajaiset Valkjärvellä.

Kuva kirkon tornista sankarihautausmaalle, liekö viimeinen sankarihautaus? Vuosien 1939-1944 sotien nimettyjä sankarivainajien hautoja ollee noin 170.

Toisen evakuoinnin alkaessa 11.6.1944 saatettiin vielä viimeisinä haudan lepoon 66-v emäntä, 19-v nuorukainen ja 1 pv vanha vauva.

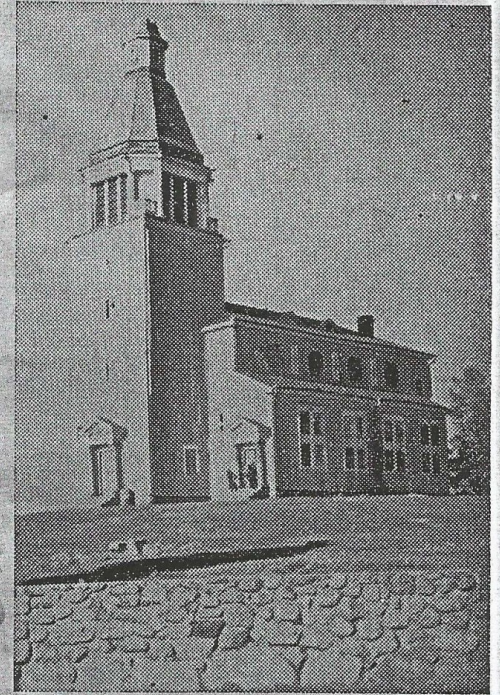
**Leike Yrjö Helppolaisen lehtijutusta
Koillis-Häme-lehdessä 7.6.1956.**

Kuvateksti : ” Ylväänä tavoittelee Valkjärven kirkontorni tänäkin päivänä Kannaksen yllä kaartuvaa sinistä kesätaivasta. Kirkko toimii nyt nuorisopioneerien kouluna ja oppilaita on juuri tämän sisäoppilaitoksensa portailla. Etualalla juuri aidan takana ovat vasemmalla vapaussodan sekä oikealla talvi- ja jatkosodan suomalaiset sankarihaudat, jotka nurmikko kätkee nyt melkein huomaamattomiksi”. Helppolainen kirjoittaa:” Sitten kävelimme vieressä sijaitsevan kirkon luo ja hautausmaalle. Vanhoja ristejä ei kirkkomaalla ollut ainoatakaan. Nykyiset asukkaat olivat käyttäneet samaa hautausmaata omanaan ja tulkki kertoi, että heidän piirilääkärinsä oli haudattu juuri muutamia päiviä aikaisemmin tähän hautausmaahan. Entisiä hautakiviä oli joitakin paikalla, mutta ne oli kaadettu nurin. Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki oli paikallaan, ja venäläiset isäntämme tiedustelivat innokkaasti meiltä, mikä se on.”

Oikealla: Ylväänä tavoittelee Valkjärven kirkontorni tänäkin päivänä Kannaksen yllä kaartuvaa sinistä kesätaivasta. Kirkko toimii nyt nuorisopioneerien kouluna, ja oppilaita on juuri tämän sisäoppilaitoksensa portailla. Etualalla juuri aidan takana ovat vasemmalla vapaussodan sekä oikealla talvi- ja jatkosodan suomalaiset sankarihaudat, jotka nurmikko kätkee nyt melkein huomaamattomiksi.

Yllä vasemmalla: Kirjoittajamme on pysähtynyt Valkjärven Lamminpäässä katselemaan Albert Mattilan taloa, johon kuului mm. mylly ja saha. Puut ovat kasvaneet paljon 12 vuodessa, toteaa kirjoittaja. Mattilan talossa oli asukkaita.

VALKJÄRVI JA KIVENNAPA TÄNÄÄN
Mutajoen viljelysaukeilla korkea koivikko

Valkjärven viidennen kirkon tuhosta ei ole varmaa tietoa. Keuruulainen Toivo Kaulio on käynyt Valkjärvellä heinäkuussa 1965. Tuolloin paikalliset asukkaat olivat kertoneet kirkon tuhopoltosta, mikä olisi tapahtunut lokakuussa 1962 eli 40 vuotta kirkon valmistumisen jälkeen. (Valkjärven Muisteloita s.234)

Kotiseutumatkoja Mitshurinskojeen alettiin aktiivisesti tehdä vuodesta 1990. Pienempi kirkonkello oli löytynyt ja sitä säilytettiin Hotelli Radugan pihakivellä, kunnes kello sitä innokkaasti tutkittaessa kierähti maahan. Onneksi kukaan ei loukkaantunut ja kellokin säilyi ehjänä. Kuvassa keskellä selin yksi kellotapulihankkeen keskeinen puuhamies Viljo Laihanen. Kuva Keuruun Karjalaseuran kokoelma.

Vuonna 1993 Valkjärvi-Säätiön edustajat Keijo Liski ja Viljo Laihanen allekirjoittivat Mitsurinskojen paikallisjohtaja Sergei Gusevin kanssa sopimuksen Valkjärven kirkon kohdan rauhoittamisesta ja **kellotapulin** pystyttämisestä. Kirkon pohja raivattiin ja täytettiin hiekalla. **Kopran** **suvun puuteollisuuslaitosten** **tuella** saatiin tapuli ja myöhemmin 1999 **portti** **Kirkkomäelle** **sekä** 2010 **sankarihautausmaan risti ja** **aitauksia** toteutetuksi. Kellotapulijuhlassa 11.6.1994 professori Jouko Sihvo vihki kellotapulin ja säätiö luovutti tapulin paikallishallinnolle. Kuva Pekka Vanhanen

Ehtoollisjumalanpalveluksen jälkeen Seppo Lavi paljasti kirkon muistomerkin, missä teksti ”Tällä paikalla sijaitsi Valkjärven viimeinen kirkko. Kirkon vieressä oli hautausmaa. Katsojasta etuoikealla on sankarihauta, johon on haudattu v.1918, 1939-40 ja 1941-44 sodissa isämaansa puolesta kaatuneet suomalaiset.” Kuva Aimo Inkiläinen

Vuonna 2010 kesäkuussa **sankarihautausmaalle** pystytettiin **valkoinen risti ja aitaus**. Kuvassa paikallisjohtaja Ludmila Ivanova Lagaj ja Jouko Sihvo, Hannu Iivonen ja Esko Turkki Valkjärven Pitäjäseurasta.

Aidan sisään jäi myös paikallisen **Viktor Degtrajevin v.1991 pystyttämä kaatuneiden suomalaissotilaiden muistomerkki** (takana kuvan oikeassa reunassa).

Vuosina **2000, 2005, 2010 ja 2015 Valkjärvi-juhlat** pidettiin paikallisten avustamana **Valkjärvellä**. Kuvassa 2010 kunniakäynti sankarihautausmaan ristillä. Puheen ristillä piti kansleri Kauko Sipponen. Sotien jälkeen paikalliset ovat haudanneet suomalaishautojen päälle ja siviilihautausmaa on täyttynyt hautakivistä ja –aitauksista pöytineen ja penkkeineen. Hautausmaakierroksella v.2019 löytyi paikaltaan ainoastaan viisivuotiaan Katrin hautakivi. Lisäksi kirkon perustusten viereen on tuotu muutamia suomalaisia hautakiviä mm. Kymäläisten ehjä hautakivi rakennustyömaalta. Kuva Pekka Vanhanen

Toistaiseksi viimeinen juhlamessu kirkon perustuksilla pidettiin 2015. Kuvassa Jouko Sihvo ja Juhana Sihvo valmistautuvat messuun. Tässä kirkossa on katto korkealla ja seinät leveällä. Kuva Aimo Inkiläinen

Kirkkomäen portti kutsuu kirkkoon. Portti on pystytetty 1999. Kuva Rauno Vuorela

VALKJÄRVEN VIIDES KIRKKO

100 V

Tiedonkeruu ja tekstit: Riitta Vanhanen

Tekninen toteutus: Pekka Vanhanen

Pääasiallinen tietolähde: Valkjärvi Pitäjä
kohtaloitten Kannaksella, Lahti 1953

Kuvat: Valkjärvi-säätiön kuvakokoelma,
<https://valkjarvikarjala.shutterfly.com/> sekä

Aimo Inkiläinen, Pekka Vanhanen, Rauno Vuorela,
Keuruun Karjalaseuran arkisto, SA-kuvat ja -
ilmakuva